

315 programlama dilleri

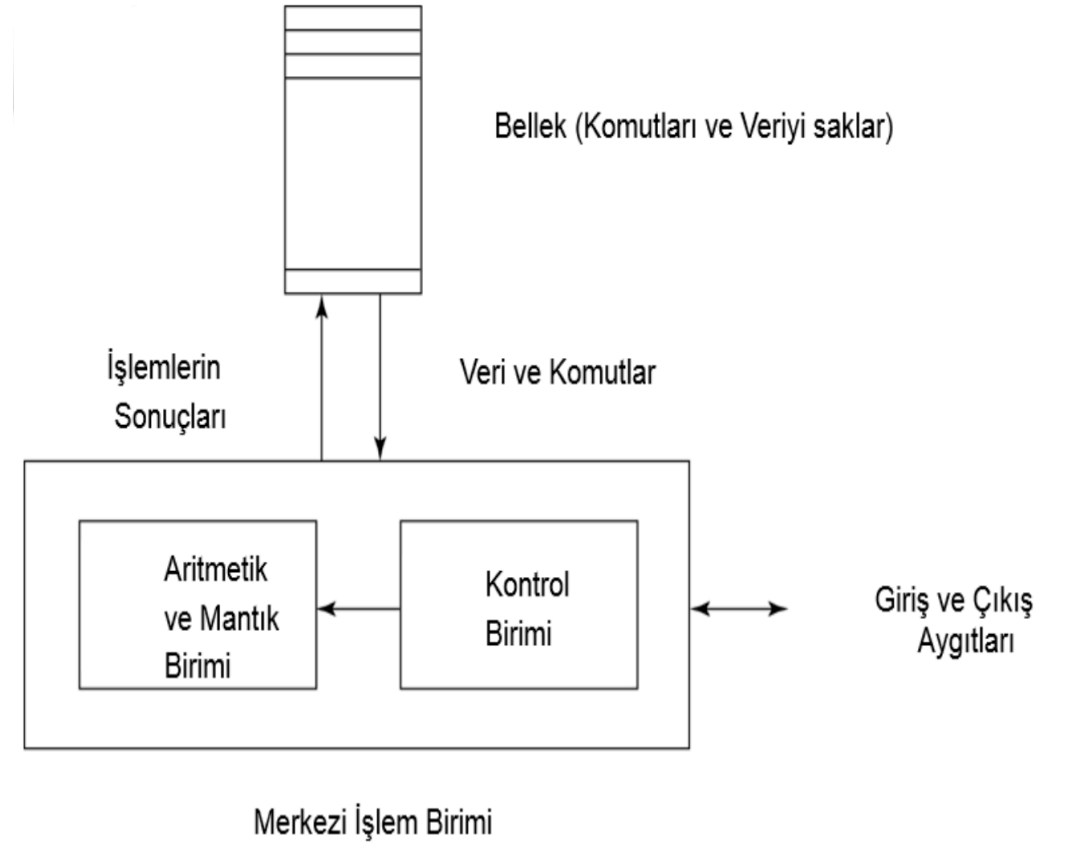
Yrd. Doç. Dr. Ahmet Arif AYDIN

Names, Bindings, Scopes

Von Neumann Mimarisi

- Imperative diller Von nuemann mimarisi tabanlı olarak gelişmiştir
- Von nuemann mimarisinin iki temel bileşeni bulunmaktadır:

1. **Memory (Bellek)** : Komut ve verileri saklar
2. **Processor (işlemci)**: Belleğin içeriğinin değiştirilmesi için gerekli işlemleri sağlar

<https://onedrive.live.com/view.aspx?resid=6045030A20A1F6F7!321&thint=file%2cpptx&app=PowerPoint&authkey=!ADP2re3cv57lOns>

Names

Program içerisindeki
bir varlığı tanımlamak için kullanılan
ve dilin karakterlerinden oluşan stringe name(isim) denir.

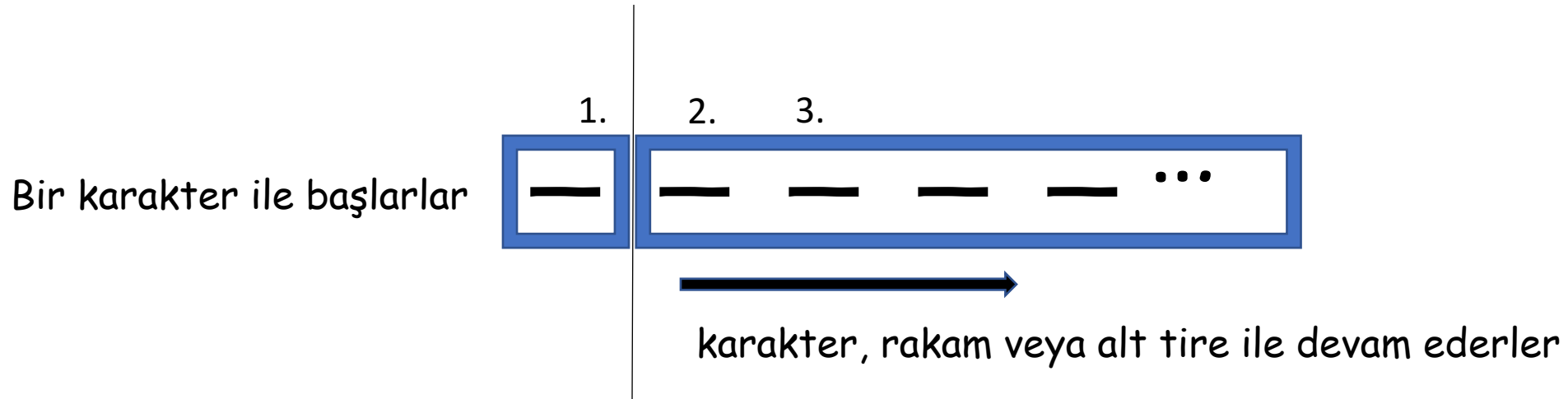
Alt programlar
parametreler
program yapıları
değişkenler
tanımlanırken **isim** kullanılır

Names: isim uzunluğu

Programlama dili	İsim uzunluğu
Fortran 1 den önceki diller	1 karakter
Fortran 1	6 karakter
Fortran 77	6 karakter
Fortran 95+	31 karakter
C99	Limit yok (ilk 63 karakter önemli)
Java , C# , C++	Limit yok
Python	Limit yok (79 karakteri geçmemek önemli)

Names: isim oluşturma kuralları

Genel olarak programlama dillerindeki isimler bir karakterle başlayıp karakter , rakam veya alt tire ile devam ederler.

Names: BÜYÜK-küçük harf duyarlılığı

Özellikle C tabanlı dillerde

- büyük-küçük harf duyarlılığı bulunmaktadır (case sensitive)
- isimler de büyük - küçük harf duyarlılığı vardır
- Büyük ve küçük karakterler birbirinden farklı olarak kabul edilir.

$A \neq a$

Names: isim oluşturma kuralları

Underscore (_) kullanımı

Küçük büyük karışık harf kullanımı

programlama
dilin stili

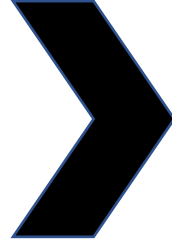
- Fortran 90
  - Sum of Salaries = SumofSalaries
- Java
  - CamelCase

Names: BÜYÜK-küçük harf duyarlılığı

sınıf

Sınıf

SINIF

Birbirine benzemelerine rağmen

tamamen farklıdırlar

Case sensitive diller kimisine göre okunabilirlik (readability) e zarar vermektedir. Çünkü benzer görünen isimler birbirinden farklıdır.

Names: BÜYÜK-küçük harf duyarlılığı

C , C++ , Java isimleri büyük-küçük harf duyarlıdır.

C

değişken isimleri küçük harf olmak zorundadır

Java

camel case kullanılmaktadır

```
int değer= Integer.parseInt("1234");
```

Parseint veya parseint olamaz...

C#

```
string title = "war and peace";
```

```
TextInfo textInfo = new CultureInfo("en-US", false).TextInfo;  
title = textInfo.ToTitleCase(title); //War And Peace
```

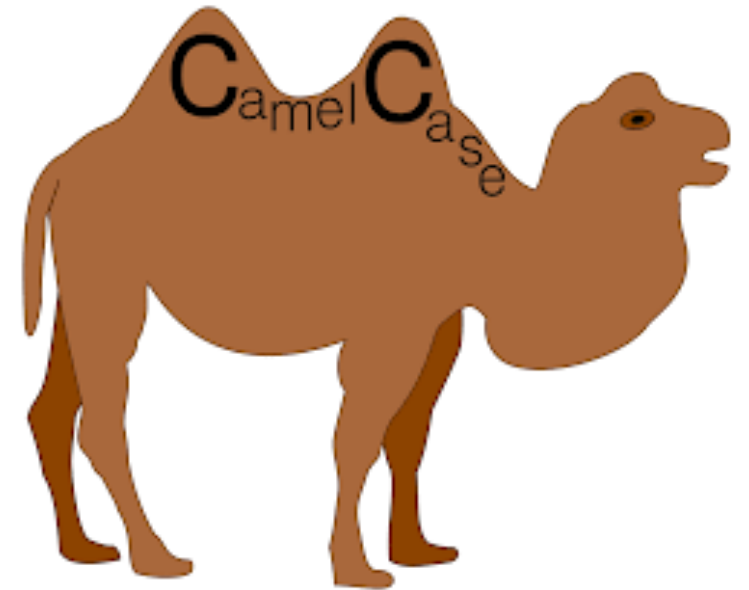
Names: Java toCamelCase

```
static String toCamelCase(String s){
    String[] parts = s.split(" ");
    String camelCaseString = "";
    for (String part : parts){
        if(part!=null && part.trim().length()>0)
            camelCaseString = camelCaseString + toProperCase(part);
        else
            camelCaseString=camelCaseString+part+" ";
    }
    return camelCaseString;
}

static String toProperCase(String s) {
    String temp=s.trim();
    String spaces="";
    if(temp.length()!=s.length())
    {
        int startCharIndex=s.charAt(temp.indexOf(0));
        spaces=s.substring(0,startCharIndex);
    }
    temp=temp.substring(0, 1).toUpperCase() +
    spaces+temp.substring(1).toLowerCase()+" ";
    return temp;
}

public static void main(String[] args) {
    String string="HI tHiS is  SomE Statement";
    System.out.println(toCamelCase(string));
}
```

JavaCamelCase

<https://stackoverflow.com/questions/17078347/convert-a-string-to-modified-camel-case-in-java-or-title-case-as-is-otherwise-ca>

Names: BÜYÜK-küçük harf duyarlılığı

- Windows case sensitive değildir. Change Directory komutu
  - Cd
  - CD
  - cD
  - Cd

Olarak yazılabilir ve istenilen işlem gerçekleştirilir.

Names: BÜYÜK-küçük harf duyarlılığı

- Linux büyük küçük harfe duyarlıdır
  - Listelemek için **sadece**: ls

```
ls [OPTION]... [FILE]...
```

Names: özel kelimeler

Özel kelimeler programları daha okunur hale getirir.

Programlama dillerinde ki özel kelimeler iki kategori altında incelenir:

1. Programlama diline ait özel **anahtar kelimeler** (keywords)
2. Programlama diline ait **ayrılmış kelimeler** (reserved words)

Anahtar kelimeler (keywords)

Anahtar kelimeler kullanım biçimine göre ve konsepte göre değişmektedir.

- Fortan' da anahtar kelimeler kullanılmaktadır.
  - Integer elma (elma değişkenini tanımlamıştır)
  - Integer = 4 (değişken)

Özel kelimelerin tekrar kullanımı karışıklık oluşturabilir.

Names: reserved words

Programlama diline ait ayrılmış kelimeler (reserved words) isim olarak kullanılamazlar.
Ayrılmış kelimeler anahtar kelimelerden daha kullanışlıdır.

JAVA	Abstract, assert, boolean, break, case, catch continue, ...
C++	Const, double, float, int, short, struct, unsigned, break, continue, else ....

<http://www.jwrider.com/riderist/java/javaidrs.htm>

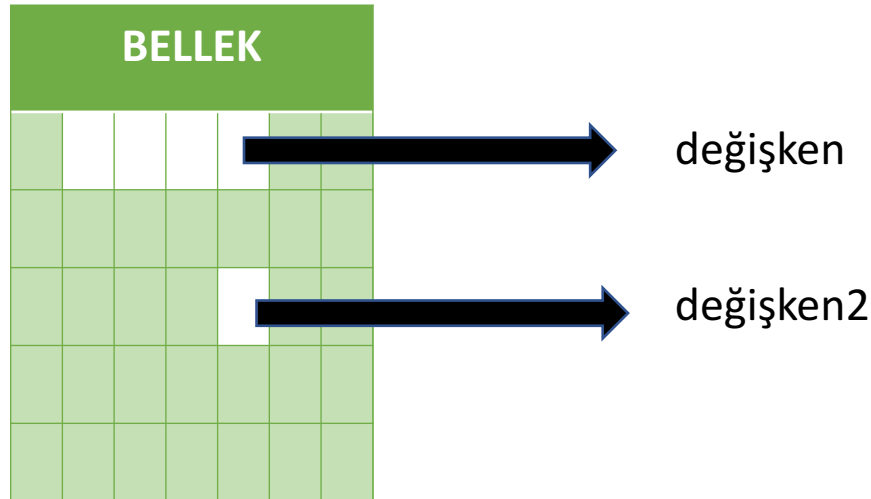
<http://ktutorials.com/cplusplus/keywords-and-reserved-words-in-cplusplus/>

Ayrılmış kelimelerin çok fazla olması da programcıların isim seçmelerini zorlaştırır.

- COBOL 300 adet reserved keywords

Variables: Değişkenler

- Makine dilinden assembly diline ve yüksek dillere geçiş ile bellekteki hücrelerin fiziksel adresini kullanmak yerine değişkenler kullanılmaya başlanmıştır.
- Programlarda kullanılan değişkenler bellekte yer tutan hafıza hücresi veya hücreleri için bir abstractions'dır.
- Değişkenler daha okunabilir, yazılabilir ve bakımı yapılabilir programlar yazmaya olanak sağlar.

Variables: Örnek

PHP

- Bütün değişken isimleri \$ karakteri ile başlamak zorundadır.

```
<?php  
$txt = "Hello world!";  
$x = 5;  
$y = 10.5;  
?>
```

Variables: Örnek

Ruby : Sınıf değişkeni @@ sembolleri ile başlar, Global değişkenler \$ işareti ile başlar, örnek değişkenler (instance variables) @ işareti ile

```
class Customer
  @@no_of_customers = 0
  def initialize(id, name, addr)
    @cust_id = id
    @cust_name = name
    @cust_addr = addr
  end
  def display_details()
    puts "Customer id #@cust_id"
    puts "Customer name #@cust_name"
    puts "Customer address #@cust_addr"
  end
  def total_no_of_customers()
    @@no_of_customers += 1
    puts "Total number of customers: #@no_of_customers"
  end
end

# Create Objects
cust1 = Customer.new("1", "John", "Wisdom Apartments, Ludhiya")
cust2 = Customer.new("2", "Poul", "New Empire road, Khandala")

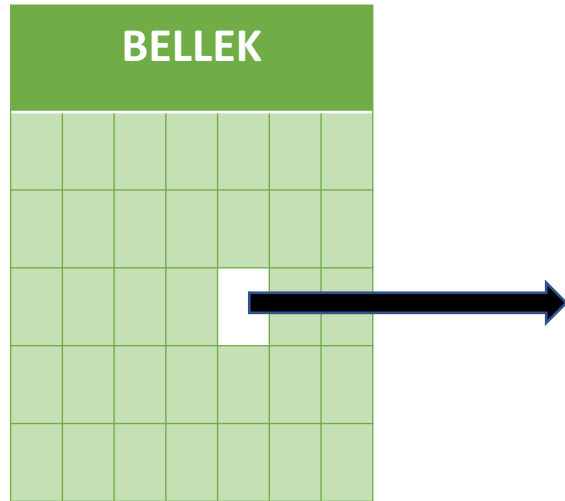
# Call Methods
cust1.total_no_of_customers()
cust2.total_no_of_customers()
```

```
$global_variable = 10
class Class1
  def print_global
    puts "Global variable in Class1 is #{$global_variable}"
  end
end
class Class2
  def print_global
    puts "Global variable in Class2 is #{$global_variable}"
  end
end

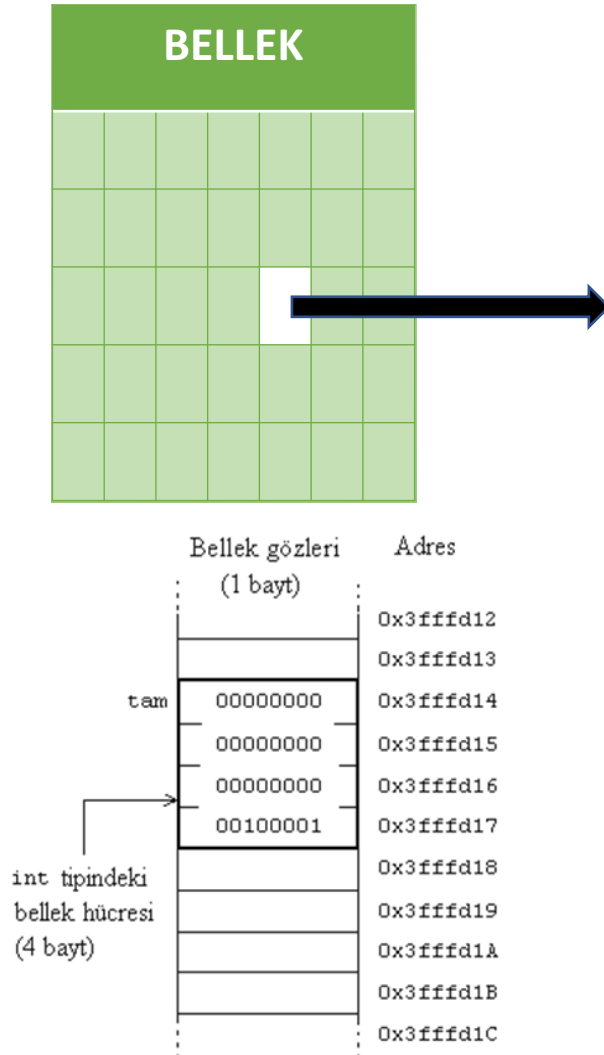
class1obj = Class1.new
class1obj.print_global
class2obj = Class2.new
class2obj.print_global
```

Değişken Nitelikleri

- İsim (name) Bir değişkeni tanımlamak için kullanılır

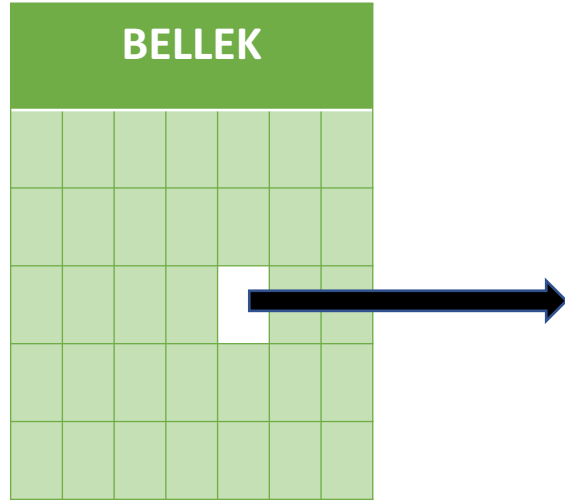

Değişken Nitelikleri

- Adres (address): Makinanın bellek adresidir.
  - Farklı alt programlarda kullanılan aynı isimli değişken için 'sonuç' farklı bellek adresleri kullanılır. Bir değişken program içerisinde farklı zamanlarda farklı adresleri kullanabilir.
- Adres l-value olarak da isimlendirilir.
- Birden fazla değişkenin aynı bellek adresini kullanılması gerekiyorsa takma ad (**alias**) yardımıyla gerçekleştirilir.
- Alias kullanımı okunabilirliği zorlaştırmaktadır.

Değişken Nitelikleri

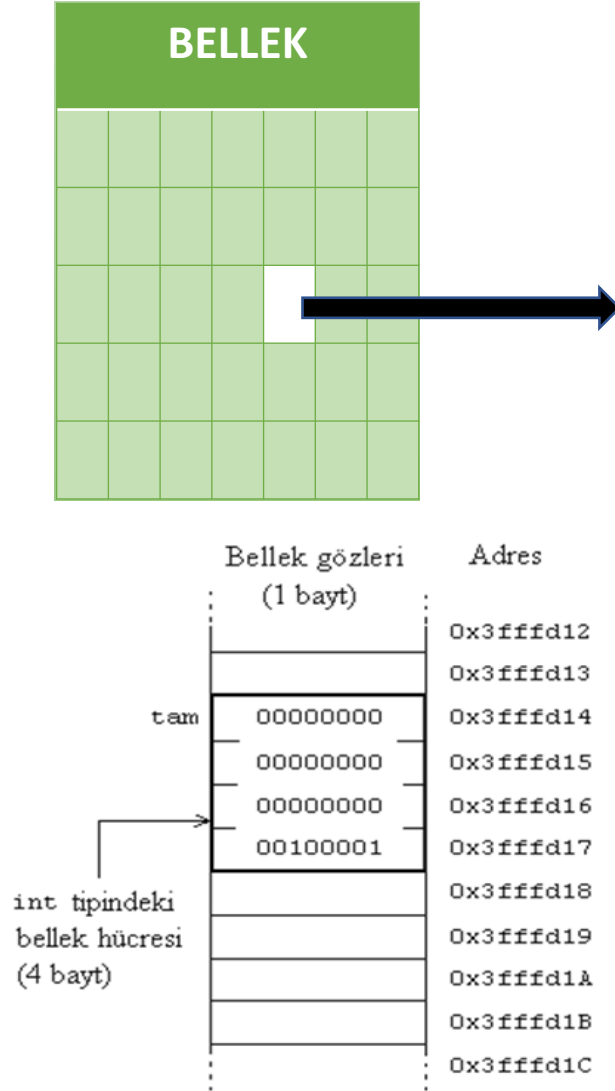
Tip (type)

- Değişkenin kaydedebileceği değerlerin aralığını tanımlar.
- Java int
  - -2147483648 ile 2147483647 arasındadır.

Değişken Nitelikleri

Değer(value)

- Değişkene verilen hafıza hücresinde tutulan değerdir.
- Bellek hücresi 1 byte (8 bit) uzunluğunda olduğundan değişkenlerin tipine göre birden fazla hücre bir değişkenin tanımlanmasında kullanılır.
- Değişkenin sakladığı degere r-value da denir

l-value   A   =   5   r-value

Değişken Nitelikleri

Yaşam süresi (lifetime)

- Bir bellek adresinin bir değişken ile ilişkili kaldığı zaman lifetime olarak tanımlanır.

Kapsam (scope)

- Bir program içerisinde ki bir değişkenin geçerli olduğu alan olarak tanımlanır.

Bindings: Bağlanma

Bir program içerisinde bulunan
bir varlık ile niteliğin ilişkilendirilmesine **binding** (bağlanma) denir.

Bağlanmanın gerçekleştiği zaman
bağlanma zamanı (binding time) olarak tanımlanır ve
programlamada çok önemli olan bir kavramdır.

Bindings: Bağlanma Zamanı

Bağlanmanın gerçekleştiği zaman dilimleri aşağıda verilmiştir:

Language design time

language implementation time

compile time

load time

link time

run time

Bindings: Örnek

int sayı;

sayı = sayı * 3

- Dil tasarımı zamanında
  - sayı değişkeninin alabileceği muhtemel tipler
  - = ve * sembollerin alabileceği anlamlar bağlanır
- Derleme tasarım zamanı
  - 3 sayısının anlamı bağlanır
  - sayı nın alabileceği muhtemel değerler bağlanır
- Derleme zamanı
  - sayı değişkeninin tipi bağlanması yapılır
  - * işaretinin manası bağlanır
- Çalışma Zamanı
  - sayı değişkeninin işlem sonucuna bağlanır

Niteliklerin Değişkenlere Bağlanması

Statik Binding

- Bir bağlanma program çalıştırılmadan önce tanımlanmışsa ve programın çalıştırılması (execution) boyunca değişmemiş ise statik bağlanma olarak ifade edilir.

Dynamic Binding

- Eğer bağlanma program çalıştırıldıktan sonra değişiyorsa dinamik bağlama olarak adlandırılır.

Tip Bağlanması (Type Bindings)

Bir çok programlama dilinde bir değişken tanımlanmadan önce tipinin bağlanması gerekmektedir.

- Statik Tip Bağlanması
- Dinamik Tip Bağlanması
- Tip ıkarımı (Type Inference)

Static Type Bindings (explicit)

1- Açık-Belirtilen Tanımlama (Explicit Decleration)

- Program içerisinde değişkenlerin ve tiplerinin açık bir biçimde yazıldığı tanımlamadır
  - `Int değer; (Java , C , C++)`.

Static Type Bindings(implicit)

2- Örtülü Tanımlama (Implicit Decleration)

- Değişken tipleri varsayılan kurallara (default conventions) göre belirlenir.
- **BASIC**
  - Son karakteri \$ ile biten tanımlayıcılar karakter tipi ile bağlanırlar
- **Fortran**
  - Bir tanımlayıcı I,J,K,L,M ,N veya i,j,k,l,m,n ile başlarsa o tanımlayıcı integer olarak kabul edilir veya real olarak tanımlanır.

Type inference

3-Tip Çıkarımı (Type Inference)

Örtülü olarak (implicit) ve kullanılan değere göre değişkenin tip çıkarımı yapılır.

C#

var toplam = 0 ;

var total = 0.3 ;

var isim = "İstanbul" ;

int

Float

String

Statik değişkenler

Dynamic Type Bindings

- Değişken tipi
  - bir tanımlama ifadesiyle veya isminin yazılması ile belirlenmez
  - atama işlemi sırasında ataması yapılan değere göre bağlanır
- Bu durum programlama esnekliği sağlar.
  - Javascript
  - PHP

Dynamic Type Bindings

- Javascript
  - `Liste = [3.5, 2.3]` liste değişkeni 2 elemandan oluşan bir dizi olarak bağlanır
  - `Liste = 55` önceki tanımına bakılmadan liste sayısal bir değişkene dönüşür.
- Ruby
  - Değişkenlerin tipi tanımlanmaz
  - Bütün veriler ve değişkenler nesne olarak kabul edilir
  - Herhangi bir değişken herhangi bir nesneyi tanımlamada kullanılabilir

Dynamic Type Bindings: Dezavantajlar

- Programın güvenilirliğini azaltır.
- Çünkü derleyicinin hata bulma özelliği kullanılmamış olur.
- Derleyici (Compiler) yerine Yorumlayıcılar (interpreter) kullanılır.
- Çalışma anında tip bağlanmasının belirlenmesi zaman alan maliyetli bir iştir.
- Herhangi bir değişkenin herhangi bir veri tipine bağlanması sağlar
  - Atama işlemlerindeki hatalı atamalar tespit edilemez
  - `i=5`
  - `y=[1,2,3]`
  - `i=y;` işlemi için hata vermez!

Type inference

ML (1998)

- Fun daireninalanı (r) = 3.14159 *r*r;
- Fun çarpma (k) = 10*k;
- Fun kare(x)= x * x ;

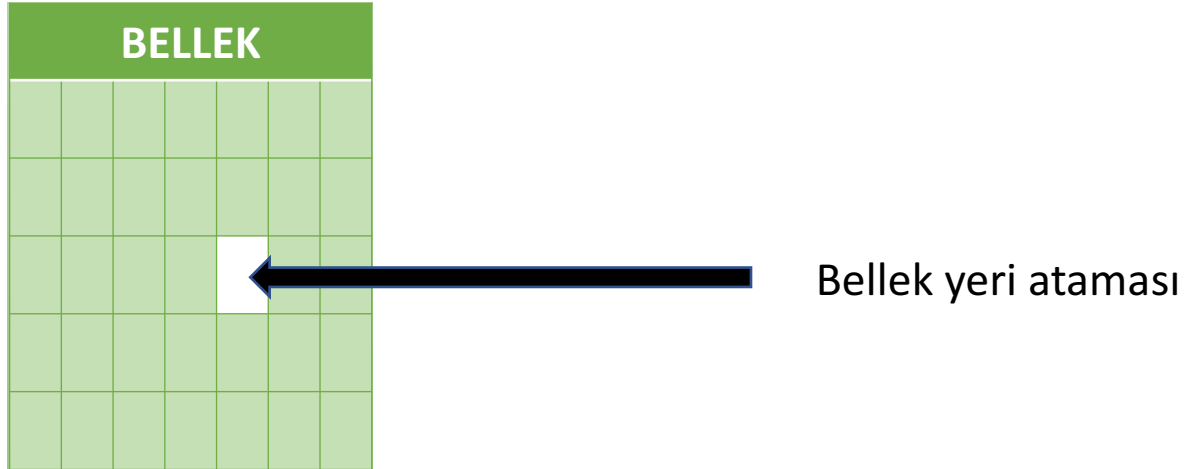
kare(3.4); HATA

Fun kare(x): real = x * x ;

ML de bulunan varsayılan sayısal deger integer olduğundan real deger istenen fonksiyonların tanımlanması gerekmektedir.

Storage Bindings (Bellek Bağlama)

Bir değişkenin kullanacağı bellek hücre veya hücrelerinin boş ve kullanıma açık olan bellekten alınması gerekmektedir. Bu işleme **allocation** denmektedir.

Storage Bindings (Bellek Bağlama)

Bir değişkenin kullandığı bellek hücre veya hücrelerinin boş ve kullanıma açık hale getirilmesine **deallocation** denmektedir.

BELLEK						

Bellek yeri bırakılması

Yaşam Süresi (Lifetime)

Yaşam süresi (lifetime)

Bir bellek hücre veya hücrelerinin bir değişkene başlanmasından ayrılmasına kadar geçen süre lifetime olarak tanımlanır

BELLEK						

Bellek Bağlama: Statik Değişkenler

Bir programın çalışmasından önce belirlenen bellek hücrelerine bağlanan ve programın çalışması süresince aynı bellek hücrelerini kullanan değişkenlere statik değişkenler denir.

Avantajlar

- Global olarak tanımlanan değişkenler statik olması uygun görülmüştür
- Statik değişkenlerin hafıza alanları direkt olarak tanımlıdır.
- Hızlı ve verimli çalışmayı arttırırlar
  - Bellek alanın allocation ve deallocation işlemleri zaman alır.

Bellek Bağlama: Statik Değişkenler

Dezavantajlar

- Hafıza alanının seçimindeki esneklik azalır.
- Sadece statik değişken tanımlayan dillerde recursive işlem yapamazsınız
- Bellek değişkenler arasında paylaşılamaz
  - iki alt program farklı zamanlarda çalıştırılmış olmalarına rağmen sadece kendi değişkenlerine tanımlanan alanı kullanır.

Bellek Bağlama: Yığıt Dinamik Değişkenler

Yığıt - Dinamik Değişkenler (Stack-Dynamic variables)

- Bellek bağlanma işlemi değişken tanımlamalarının yapıldığı kod kısmının çalışma anında tanımlanır (elaboration).
- Değişkenlerin tanımlandığı blok aktif olduğu müddetçe değişkenler yaşar.
- C++ ve Java metotları içerisinde tanımlanan değişkenler bu kategoridedir.

Bellek Bağlama: Yığıt Dinamik Değişkenler

- Avantaj
  - Recursive yapıların oluşturulmasını sağlarlar
  - Az bellek harcanmasını sağlarlar
- Dezavantaj
  - Bellekten yer ayrılması (allocation) ve bellek biriminin serbest bırakılması (deallocation) zaman alır.
  - Alt programlar geçmişini unuttur
  - Dolaylı adresleme yapılı

Bellek Bağlama

Açık yığın dinamik değişkenler (Explicit heap-dynamic variables)

- Programcılar tarafından tanımlanan istenildiğinde bellek üzerinde oluşturulup sonrasında istenildiğinde bellekten silinebilen değişkenlerdir.
- Tip bağlanması derleme zamanında , bellek yer ayrılması ise programın çalışma anında tanımlanır.

Bellek Bağlama

Açık yığın dinamik değişkenler (Explicit heap-dynamic variables)

```
int *ornekpointer; // pointer oluştur
...
ornekpointer = new int; // yığın dinamik değişken oluştur
...
delete ornekpointer; // yığın dinamik değişkeni siler
```

- Dinamik bellek yönetimi sağlar
- Yönetimi zor olduğundan güvenilir değildir

Bellek Bağlama

Örtülü Dinamik Değişkenler (Implicit heap-dynamic variables)

- Sadece değer aldıklarında belleğe bağlanırlar
- Tip ve bellek başlanması her değer aldığı anda değişirler

Bellek Bağlama

Örtülü Dinamik Değişkenler (Implicit heap-dynamic variables)

- Javascript
  - Yükseklik = [74, 84, 86, 90, 71];
  - Önce tanımlı olup olmamasından bağımsız olarak `suan` yükseklik değişkeni 5 elemanlı bir dizi olarak bağlanmıştır
- Avantaj : Esnek kod yazımını sağlarlar
- Dezavantaj
  - Dinamik özellikler çalışma anında izlendiğinden performans kaybına yol açarlar
  - Derleyicinin hata yakalama özelliğini kullanılamaz

Scopes

Bir değişkenin bir program içerisinde
erişilebilir ve görünür olduğu alana scope (kapsam) denir.

Scopes: static scope

- Statik scope kavramı ALGOL 60 ile ortaya çıkmıştır.
- Değişkenin kapsamı statik olarak tanımlanabilmektedir
- Program çalışmadan önce tanımlanır.

Scopes: static scope

- Statik kapsamlı diller alt programların iç içe tanımlanmasına imkan sağlar
  - Ada, JavaScript, Common LISP, Scheme, Fortran 2003+, F#, and Python
- C tabanlı diller alt programların iç içe tanımlanmasına izin vermez. Bu dillerde statik scope sınıf tanımlamaları ve blok yardımıyla sağlanır.

Scopes: static scope

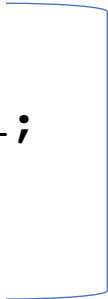
```
function anaprogram()  
{  
    function altprogram1()  
    {  
        var a = 5;  
        altprogram2();  
    }  
  
    function altprogram2()  
    {  
        var b = a;  
    }  
  
    var a = 3;  
    altprogram1();  
}
```

1. altprogram2 içerisinde a değişkeninin tanımı aranır
2. Eğer altprogram2 içerisinde a değişkeninin tanımı bulunmazsa bir üst (ancestor fonksiyona) bakılır.
3. Bir üst seviyedeki anaprogram() içerisinde bulunmazsa hata verir.
4. altprogram1 de tanımlanan a değeri altprogram2 içerisinde tanımlanan a değişkeninden farklıdır.

Scopes: Blocks

- Bir programlama dilinin deyimlerinin (if, for, while) yardımıyla bir araya getirilerek oluşturulan yapıya blok adı verilir.
- Blok içindeki değişkenler blok için lokal değişken olarak tanımlanır.

Scopes: Blocks

```
void program()  
{  
    int say1;  
    ...  
    while (...)   
    {  
        int say1;  
        say1++;  
        ...  
    }  
    ...  
}
```

- C de yazılan bu kod C++ için doğru iken Java ve C# için doğru değildir.
- While bloğu içerisinde tanımlanan
  - sayı değişkeni while bloğuna ait olan local bir değişkendir

Scopes: Decleration order

- Bir çok programla dilinde değişkenlerin tanımlama sırası (decleration order) diğer işlemlerden önce gelir.
- Önce kullanılacak değişkenler tanımlanır sonra değişkenler üzerinde işlemler yapılır.
- Java ve C++ da bir değişken tanımlandığı yerden itibaren bloğun sonuna kadar geçerlidir.
- C# da tanımlandığı bloğun hepsi için geçerlidir.

```
void döngü( )  
{  
...  
    for (int i= 0; i < 10; i++)  
    { ... }  
    ...  
}
```

Scopes: Global Scope

```
a = 1
def fonk1():
    print 'fonk1: ', a

def fonk2():
    a = 2
    print 'fonk2: ', a
def fonk3():
    global a
    a = 3
    print 'fonk3: ', a
```

```
fonk1()
fonk2()
fonk3()
```

Bir çok programlama dili global değişken tanımlamasına izin vermektedir.

- C, C++, PHP, JavaScript, and Python

Scopes: Dynamic Scope

```
int b = 5;
int f1()
{
    int a = b + 5;
    return a;
}
```

```
int f2()
{
    int b = 2;
    return f1();
}
```

```
int main()
{
    f1();
    f2();
    return 0;
}
```

- Alt programların çalışma anında yazıldıkları sıraya göre değil karışık olarak çağrılmasıdır.
- Dinamik kapsamda çağırma stack inde bulunan en yakın değer alınır.

f1() 10 değerini gönderir
f2() 7 değerini gönderir

Scope and Lifetime

- Bir değişkenin kapsamı tanımlandığı blok içindedir
- Değişkenin yaşam süresi programın çalışması bitinceye kadardır.

```
void yazdır()  
{  
    ...  
} /* yazdır son */  
  
void hesapla()  
{  
    int toplam;  
    ...  
    yazdır();  
    ...  
} /* hesapla son*/
```

- Toplam değişkeninin kapsamı hesapla fonksiyonu ile sınırlıdır.
- Yazdır fonksiyonu hesapla içinden çağrılır ve hesapla fonksiyonu tamamlanıncaya kadar toplam değişkeni bellekte tutulur.

Referencing Environments

Belirlenen noktalarda tanımlı olan bütün değişkenlerin listesine referencing environments denir.

```
k = 3; #global tanımlama
def ap1():
    x = 5; # local x
    y = 7; # local y
    ... (1)
def ap2():
    global k; # Global k atama yapılabilir
    c = 9; # yeni local
    ... (2)
def ap3():
    nonlocal c: # local olmayan c oluşturulur
    k = 11; # yeni local oluşturur
    ... (3)
```

(1) Local x ve y , ve global k

(2) Local c ve global k erişilebilir ve global k ' nin değeri değiştirilebilir

(3) Local olmayan c local k

Named constants(Sabitler)

- Program içerisinde bulunan bir değişkenin değerinin bir değere sabitlenmesidir.
- Her seferinde 3.14159 kullanmak yerine Pi sabiti tanımlanabilir.
  - `#define M_PI`
3.14159265358979323846

```
void örnek()  
{  
    int[] intList = new int[100];  
    String[] strList = new String[100];  
    ...  
    for (index = 0; index < 100; index++) {  
        ... }  
    ...  
    for (index = 0; index < 100; index++) {  
        ... }  
    ...  
    average = sum / 100; ...  
}
```